

REPUBLIKA SRBIJA

MINISTARSTVO TRGOVINE, TURIZMA I TELEKOMUNIKACIJA

SEKTOR ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I POŠTANSKI SAOBRAĆAJ

NEMANJINA 22-26

11000 Beograd

PREDMET: KOMENTARI TELEKOM SRBIJA AD BEOGRAD NA NACRT ZEK-A I PREDLOZI ZA IZMENAMA

Poštovani

U vezi sa pokretanjem javne rasprave povodom Nacrta Zakona o elektronskim komunikacijama koje ste pokrenuli putem web sajta, Telekom Srbija ad Beograd iznosi sledeće

I. Opšti komentari i sugestije

- **Posebnom odredbom regulisati odnos ZEK-a prema drugim zakonima** gde bi se na jasan način definisalo da se u tumačenju odredbi/postupanja operatora primenjuju i drugi relevantni propisi, osim ako ovim zakonom nije drugačije propisano (rokovi za rešavanje prigovora korisnika kod usluga elektronskih komunikacija koji se razlikuju od rokova koje definiše Zakon o zaštiti potrošača; Zakon o zaštiti konkurencije i sl)
- Trenutni uslovi na tržištu elektronskih komunikacija nameću potrebu da se za pojedine odredbe, i to one koje uređuju korišćenje infrastrukture, funkcionalna razdvajanja vertikalno integrisanog operatora, utvrđivanje statusa operatora sa ZTS i za deo pristupa građevinske infrastrukture, odloži primena na period od 2 godine jer ih je potrebno detaljnije definisati kako podzakonskim aktima, tako i donošenjem novih zakona (Zakona o broadbandu). Neohodno je dodatno vreme kako bi se kompanije pripremile za rad u vezi sa novim zahtevima.
- Neohodno je vratiti odredbu iz prethodnog nacrta zakona koja je regulisala da **pretplatnički ugovori koji se zaključuju u postupku javne nabavke mogu da odstupaju od uslova i cenovnika operatora**, s obzirom da u postupcima javnih nabavki elektronsko komunikacionih usluga gde se operatori javljaju u ulozi ponuđača, operatori ne mogu da utiču na model ugovora koji definiše naručilac. Predlažemo da odredba glasi: *„Pretplatnički ugovori koji se zaključuju u postupku javne nabavke mogu da odstupaju od uslova i cenovnika koje je operator učinio javno dostupnim u skladu sa odredbama ovog zakona.“*
- U pogledu člana 127. ZEK-a koji nosi naslov „Obaveštavanje o uslovima ugovora i cenama usluga“ nejasno je iz kog razloga su „**zaboravljeni**“ **Opšti uslovi operatora**. Usvajanje ovakvog koncepta bilo bi zbunjujuće za postojeće korisnike a i nepotrebna je izmena jer je postojanje Opštih uslova operatora u skladu sa evropskom Direktivom (European Electronic Communications Code – dalje u tekstu: EECC) gde je i dalje važeće pravilo da su Opšti uslovi operatora i cenovnik usluga sastavni deo pretplatničkog ugovora.
- Dodatno iznosimo činjenicu da, iako su u nacrtu ZEK-a **jasno definisani pojmovi korisnika, krajnjeg korisnika, pretplatnika i potrošača**, isti nisu nadalje u tekstu nacrta ZEK-a adekvatno korišćeni što dovodi do problema u tumačenju, od strane operatora, namere samog regulatora prilikom definisanja pojedinih odredaba nacrta, posebno, a u svetlu kako samog nacrta ZEK-a, tako i Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.

II. Ključni predlozi za izmenama– pojedinačnih članova

1. Relevantni član 56 – potrebno je uneti u stavu 2 „koja mogu biti predmet zajedničkog korišćenja“

Podaci o elektronskoj komunikacionoj mreži i pripadajućim sredstvima

„Regulator u saradnji sa organom nadležnim za poslove državnog premera i katastra, vodi ažurnu bazu podataka o vrsti, geografskoj lokaciji i raspoloživosti svih kapaciteta elektronske komunikacione mreže i pripadajućih sredstava, u skladu sa standardima, propisanim zakonima i podzakonskim aktima kojima se uređuje oblast metapodataka, interoperabilnost, mrežni servisi, pristup skupovima i servisima podataka.

Baza podataka iz stava 1. ovog člana „ **koja mogu biti predmet zajedničkog korišćenja**“ dostupna je na internet stranici Regulatora, vodeći računa o poverljivosti podataka.

Regulator, u saradnji sa organom nadležnim za poslove državnog premera i katastra, bliže uređuje način prikupljanja podataka, održavanja, pristupa i korišćenja baze podataka iz stava 1. ovog člana.“

Obrazloženje: Podaci o kompletnoj infrastrukturi operatora su poverljivi podaci. Regulator može da prikuplja ove podatke po službenoj dužnosti od strane nadležnog organa za poslove državnog premera i katastra ukoliko su regulatoru isti potrebni radi monitoringa mreže i za regulatorne potrebe, međutim ova baza ne može biti dostupna na internet strani ostalim licima, osim u delovima mreže koji mogu biti predmet zajedničkog korišćenja- mislimo prvenstveno na kablovsku kanalizaciju- stoga dostavljamo predlog da se stav 2 dopuni sa odredicom **koja mogu biti predmet zajedničkog korišćenja** koja i jeste smisao baze podataka o korišćenju kapaciteta.

Regulator već vodi bazu o elektronskoj komunikacionoj mreži i pripadajućih sredstvima koja mogu biti predmet zajedničkog korišćenja koji se dostavljaju trećima na uvid po podnošenju zahteva i odobrenju (davalju korisničke šifre i passworda) . Stoga smatramo da je opravdan predlog da se unese preciziranje da operatori dostavljaju Regulatoru podatke o bazi i raspoloživosti kapaciteta mreže ali samo one koja može biti predmet zajedničkog korišćenja a ne celokupne mreže.

2. Relevantni član : Član 69. stav 1.

Predlažemo *brisanje* tačke 4)- boldirani tekst iz člana 70. stav 1.

„Obaveze operatora sa značajnom tržišnom snagom

Rešenjem kojim se određuje operator sa ZTS, mogu se odrediti obaveze:

- 1) objavljivanja određenih podataka;
- 2) nediskriminatornog postupanja;
- 3) računovodstvenog razdvajanja;
- 4) pristup građevinskoj infrastrukturu**
- 5) omogućavanja pristupa i korišćenja elemenata mreže i pripadajućih sredstava;
- 6) kontrole cena i primene troškovnog računovodstva;
- 7) pružanja maloprodajnih usluga pod određenim uslovima.“

Obrazloženje: Obaveze omogućavanja pristupa građevinskoj infrastrukturi su u dovoljnoj meri definisane kroz član 54. „Zajedničko korišćenje“, član 55. „Simetrične obaveze pristupa“ i član 74. „Obaveza omogućavanja pristupa i korišćenja elemenata mreže i pripadajućih sredstava“ te ih ne treba izdvajati kao posebnu celinu

3. Relevantni član: Član 71. stav 3 „Obaveza nediskriminatornog postupanja“

Predlažemo *brisanje* stava 3. ovog člana – boldirani tekst

72. Obaveza nediskriminatornog postupanja

Obaveza nediskriminatornog postupanja odnosi se na jednako postupanje operatora sa ZTS prilikom pružanja usluga međupovezivanja i pristupa u uporedivim okolnostima.

Operator sa ZTS je dužan da, u skladu sa obavezom iz stava 1. ovog člana, drugim operatorima pruža usluge i informacije pod jednakim uslovima i sa istim kvalitetom kao što to čini za sopstvene potrebe, odnosno za potrebe povezanih lica ili partnera.

Regulator može propisati operatoru sa ZTS obavezu obezbeđivanja pristupa drugim operatorima, uključujući i za sopstvene potrebe, uz iste rokove i uslove, uključujući i uslove u pogledu cena i nivoa usluga i koristeći iste sisteme i procese kako bi se obezbedila jednakost pristupa.“

Obrazloženje: Suštinski stav 2 i stav 3 predviđaju isto te smatramo da je suvišno preciziranje u stavu 3.

4. Relevantni član: Član 78. „Funkcionalno razdvajanje vertikalno integrisanog operatora“

Potreba za preciziranjem ili odlaganjem primene dok se ne uredi podzakonskim aktima u kojim slučajevima je moguće istu sprovoditi uz takstivne navode aktivnosti

„ Ako Regulator oceni da, i uz primenu obaveza određenih članovima 71. do 76. ovog zakona, ni nakon isteka minimalno godinu dana od primene tih obaveza, nije postignuta delotvorna konkurencija na tržištu i da postoje objektivni dokazi koji nedvosmisleno potvrđuju da postoje značajne i trajne prepreke u pogledu konkurencije ili nedostaci u vezi sa pružanjem određenih veleprodajnih usluga pristupa na relevantnom tržištu, Regulator može, kao izuzetnu meru, odrediti vertikalno integrisanom operatoru obavezu razdvajanja delatnosti u vezi sa pružanjem određenih veleprodajnih usluga pristupa u posebnu poslovnu jedinicu, koja ima pravni položaj povezanog privrednog društva ili ogranka, u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava.

Posebna poslovna jedinica iz stava 1. ovog člana pruža proizvode i usluge pristupa svim operatorima, kao i povezanim privrednim društvima i pod jednakim rokovima i uslovima u uporedivim okolnostima.

Kada Regulator namerava da odredi obavezu funkcionalnog razdvajanja iz stava 1. ovog člana, neophodno je da pribavi prethodnu saglasnost Vlade.

Regulator, u cilju dobijanja saglasnosti iz stava 3. ovog člana, Vladi dostavlja predlog koji obuhvata:

- 1) dokaze koji opravdavaju ocenu Regulatora iz stava 1. ovog člana;
- 2) obrazloženu procenu da su, u razumnom vremenskom okviru, mogućnosti za delotvornu i održivu konkurenciju u pogledu infrastrukture malo verovatne ili da ne postoje;
- 3) analizu očekivanog uticaja odluke o funkcionalnom razdvajanju operatora sa ZTS na:
 - (1) regulaciju tržišta,
 - (2) operatora iz stava 1. ovog člana, a posebno na zaposlene u posebnoj poslovnoj jedinici,
 - (3) podsticaje za ulaganje na tržištu elektronskih komunikacija kao i na to tržište u celini, posebno u pogledu potrebe da se obezbedi društvena i teritorijalna kohezija,
 - (4) druge učesnike na tržištu, a naročito očekivani uticaj na konkurenciju i sve potencijalne propratne efekte na potrošače;
- 4) analizu razloga kojima se opravdava određivanje obaveze iz stava 1. ovog člana kao najefikasnijeg sredstva za rešavanje utvrđenih problema u vezi sa konkurencijom ili nedostacima na relevantnom tržištu.

Rešenje Regulatora kojim se određuje obaveza iz stava 1. ovog člana sadrži:

- 1) jasno opisanu prirodu i nivo razdvajanja, a naročito pravni status posebne poslovne jedinice;
- 2) proizvode i usluge koje će pružati;
- 3) pravila kojima se obezbeđuje izvršavanje propisanih obaveza;
- 4) pravila kojima se obezbeđuje transparentnost operativnih postupaka, posebno prema drugim učesnicima na tržištu;
- 5) pravila i program nadzora kojima se obezbeđuje postupanje u skladu sa propisanim obavezama, uključujući objavljivanje godišnjeg izveštaja.

Regulator će sprovesti uporednu analizu i drugih relevantnih tržišta povezanih sa mrežom za pristup, na osnovu koje će odrediti, zadržati, izmeniti ili ukinuti obaveze iz čl. 71. do 76. ovog zakona.

Operatoru kojem je određena obaveza funkcionalnog razdvajanja iz stava 1. ovog člana, može se odrediti i neka od obaveza iz člana 70. ovog zakona na tržištu na kome je određen za operatora sa ZTS.“

5. Relevantni član: Član 164. stav 1. tačka 3) i stav 4.

- a) Predlažemo da se u stavu 1. ovog člana tačka 3) izmeni tako da glasi: “ 3) vrši neovlašćeni pristup **i/ili** korišćenje elektronske komunikacione mreže, pripadajućih sredstava i elektronske komunikacione opreme **operatora i to za svaki slučaj takvog neovlašćenog pristupa i/ili korišćenja posebno** (član 156.);“
- b) Predlažemo da se stav 4 izmeni tako da glasi: „Za prekršaj iz stava 1. ovog člana može se izreći novčana kazna, **osim za slučajeve navedene pod tačkom 3) ovog člana**, u srazmeri sa visinom pričinjene štete ili neizvršene obaveze, vrednosti robe ili druge stvari koja je predmet prekršaja, a najviše do dvadesetostrukog iznosa tih vrednosti, s tim da ne prelazi petostruki iznos najveće kazne koja može izreći po odredbi stava 1. ovog člana.“

Obrazloženje: slučajevi neovlašćenog pristupa i korišćenja infrastrukture drugog operatora mora biti jasno prepoznata zakonom i sankcionisana zbog brojnih takvih slučajeva iz dosadašnje prakse.

III. Predlog ostalih izmena i komentari

1. Relevantni član: 45 Tehnički zahtevi za izgradnju poslovnih i stambenih objekata

Predlažemo da se doda stav 2 (boldovan tekst) kako je glasilo u prethodnoj verziji nacрта:

„Prilikom izgradnje poslovnih i stambenih objekata, investitori su dužni da izgrade kablovsku kanalizaciju do granice građevinske parcele, kao i prateću infrastrukturu potrebnu za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža, pripadajućih sredstava i elektronske komunikacione opreme do prostorija krajnjeg korisnika, u skladu sa propisanim tehničkim i drugim zahtevima.

Svim operatorima mora biti omogućen besplatan pristup izgrađenoj elektronskoj komunikacionoj mreži i pripadajućim sredstvima, u objektima iz stava 1. ovog člana, uz ravnopravne i nediskriminatorne uslove.

Ministarstvo, na predlog Regulatora, uz prethodno pribavljeno mišljenje ministarstva nadležnog za poslove prostornog planiranja i zaštite životne sredine, bliže propisuje tehničke i druge zahteve iz stava 1. ovog člana.“

2. Relevantni član: Član 98. stav 1.

Predlažemo da se stav 1. ovog člana *izmeni* tako da glasi: „ Radio-frekvencije se, u skladu sa ovim zakonom, koriste:

1) na osnovu pojedinačne dozvole za korišćenje radio-frekvencija (u daljem tekstu: pojedinačna dozvola), koja se izdaje:

(1) ili po zahtevu,

(2) ili po sprovedenom postupku javnog nadmetanja;“

Obrazloženje : Smatramo da ne postoji potreba za izdavanjem pojedinačnih dozvola za korišćenje radio-frekvencija za svaku pojedinačnu baznu stanicu (pri čemu jedna bazna stanica može da ima više pojedinačnih dozvola za svaku od tehnologija koju koristi 2G/3G/4G), s obzirom na to da je operator kupovinom licence (licenca podrazumeva pojedinačnu dozvolu za korišćenje radio-frekvencija izdatu po sprovedenom postupku javnog nadmetanja) već stekao ekskluzivno pravo korišćenja tog spektra na kome radi bazna stanica. Izdavanje pojedinačne dozvole za korišćenje radio-frekvencija za svaku tehnologiju svake bazne stanice je nepotreban i opterećujući administrativni postupak koji nema svrhu jer operator to pravo već poseduje i naš je predlog da se umesto pribavljanja ovih dozvola uvede sistem notifikacije, tj. da operator prilikom postavljanja bazne stanice o tome obavesti RATEL sa svim tehničkim parametrima te bazne stanice.

3. Relevantni član : Član 108. stav 5.

Predlažemo da se *modifikuje* stav 5. ovog člana koji glasi : „Imalac pojedinačne dozvole koja se izdaje po sprovedenom postupku javnog nadmetanja, u obavezi je da za svaku radio stanicu u mreži pribavi pojedinačne dozvole koje se izdaju po zahtevu, u skladu sa članom 107. ovog zakona, osim za bazne stanice mobilne telefonije u koj slučaju je operator u obavezi da izvrši evidentiranje iste na portalu Ratela.“

Obrazloženje : Ne postoji opravdanje za nametanje dvostrukog pribavljanja pojedinačnih dozvola, smatramo da je sistem prijave/evidentiranja transparentniji i da odgovara načelima rada operatora u EU

4. Relevantni član : Član 128. stav 1. i 2. „Važenje i raskid ugovora“

Predlažemo da se *preciziraju, ponovo definišu* odredbe stava 1. i 2. ovog člana koje glase:

Period važenja ugovora koji operator pružalac javno dostupne elektronske komunikacione usluge, osim pružaoca komunikacione usluge između osoba koja ne koristi numeraciju i operatora pružaoca usluga komunikacije između mašina zaključuje sa krajnjim korisnikompotrošačem na određeno vreme, ne može biti duži od 36 meseci.

Operator Ppružalac usluga iz stava 1. ovog člana je u obavezi da krajnjem korisnikupotrošaču omogući zaključenje ugovora na određeno vreme, sa periodom važenja od 12 meseci.

Obrazloženje : Ograničavanje u pogledu perioda na koji je moguće zaključiti uovor sa krajnjim korisnikom iz navedenih stavova 1. i 2. relevantnog člana nije u interesu korisnika, jer ugovaranjem na duži obavezni period važenja ugovora korisnik ostvaruje veće pogodnosti (veći popust na cenu usluge, kupovinu uređaja po povlašćenoj ceni, plaćanje uređaja uz račun na rate bez kamate, besplatno korišćenje dodatnih usluga...), a korisniku treba obezbediti slobodan izbor. Predlog je da se, kao što je predviđeno i stavom 3. člana 128. (u pogledu ugovora za mreže vrlo visokog kapaciteta) ne ograničava period važenja ugovora na maksimalno 24 meseca, kao i da se korisniku obezbedi slobodan izbor i mogućnost zaključenja ugovora i na neodređeno vreme bez obaveznog perioda važenja.

5. Relevantni član: Član 129. Usluge vezane u pakete

Predlažemo da se u stavu 2 izbriše „ bez obaveze plaćanja troškova u vezi sa raskidom“ jer ista nije u skladu sa EECC i doda odredica „**ukoliko iste ne mogu da nastave da ekzistiraju samostalno i alternativno**“ kao i brisanje stava 4.

„Odredbe ovog zakona koje se odnose na čl. 127. stav 4, 128. 130. i 131. ovog zakona važe i u slučaju pojedinačnih usluga vezanih u pakete ili paketa usluga i terminalne opreme, koji obuhvataju najmanje uslugu pristupa internetu ili javno dostupnu komunikacionu uslugu između osoba koja koristi numeraciju.

Svako značajno odstupanje, koje je trajno ili se često ponavlja, između stvarnih parametara kvaliteta svake pojedinačne usluge vezne u paket smatra se osnovom za aktiviranje pravnih sredstava koja su krajnjem korisniku dostupna u skladu sa čl. 137. i 138. ovog zakona, uključujući i pravo na raskid ugovora u pogledu svih pojedinačnih usluga vezanih u pakete bez obaveze plaćanja troškova u vezi sa raskidom, **ukoliko iste ne mogu da nastave da ekzistiraju samostalno i alternativno**“

Rok trajanja ugovora za usluge vezane u paket ne produžava se prilikom pretplate na dodatne usluge ili kupovine terminalne opreme osim ukoliko krajnji korisnik potrošač izričito pristane na produženje roka važenja ugovora.

Stav 2. ovog člana se odnosi i na krajnje korisnike mikropreduzeća, mala preduzeća i neprofitne organizacije.“

Obrazloženje: EECC ne poznaje i nema definisanu odredbu „**bez obaveze plaćanja troškova u vezi sa raskidom**“ Korisnici prilikom zaključenja ugovora „paketi usluga“ dobijaju značajne popuste na usluge i olakšice za kupovinu opreme na rate na duži vremenski perioda. Uticaj na kvalitet usluge može može uzrokovan od strane trećih lica ili drugih operatora nekim namernim radnjama (prekid optike namernim sečenjem kablova, izgradnja zgrade u neposrednoj blizini wifi bazne stanice, razna ometanja, loša korisnička operema). Ukoliko bi se odmah davala mogućnost raskida ugovora svih usluga bez obaveze plaćanja troškova u vezi sa raskidom , operatori bi bili oštećeni. Kada se u praksi dešavaju takve situacije, korisnicima se umanjuju računi za period dok se isti ne otklone. Što se tiče predloga za prisanjem stava 4, smatramo da pravna lica i organizacije ne mogu biti u istom položaju kao fizička lica i na njih se ne mogu primeniti ove odredbe. Drugačiji tipovi ugovora se zaključuju sa pravniom licima.

6. **Relevantni član: Član 132. stav 2.**

Potrebno je *preformulisati* stav 2. ovog člana s obzirom na sledeće: Imajući u vidu da Pravilnik o obavezama operatora usluga sa dodatom vrednošću, koji je objavljen u Službenom glasniku 23.10.2020.god, jasno definiše obaveze operatora Usluga i operatora javne elektronske komunikacione mreže, a navedena odredba prepoznaje jedino operatora javne elektronsko komunikacione mreže, mišljenja smo da rešavanje o prigovoru korisnika usluge sa dodatom vrednošću ne može biti sa na operatoru mreže već i na operatoru usluge.

U Beogradu

Dana 30.07.2021. godine